

SERVEI D'ACTIVITATS ARQUEOLÒGIQUES (AJUNTAMENT DE BARCELONA).

MEMORIA DEL SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC EFECTUAT EN LES OBRES DE CANALITZACIÓ
TELEFÒNICA DEL TRAM PLACA RAMON BERENGUER-C/ TAPINERIA-AVINGUDA CATE-
DRAL-VIA LAIETANA (BARCELONA).

Luis Manuel González Ortega

PLANTEJAMENTS PREVIS

L'objectiu principal d'aquesta intervenció, consistent en el seguiment arqueològic de les obres realitzades per la constructora Dumez-Copisa, encarregada de l'instal·lació de conductors elèctrics de la Compañia Telefónica, ha estat la documentació de les restes arqueològiques exhuma des durant el decurs dels treballs.

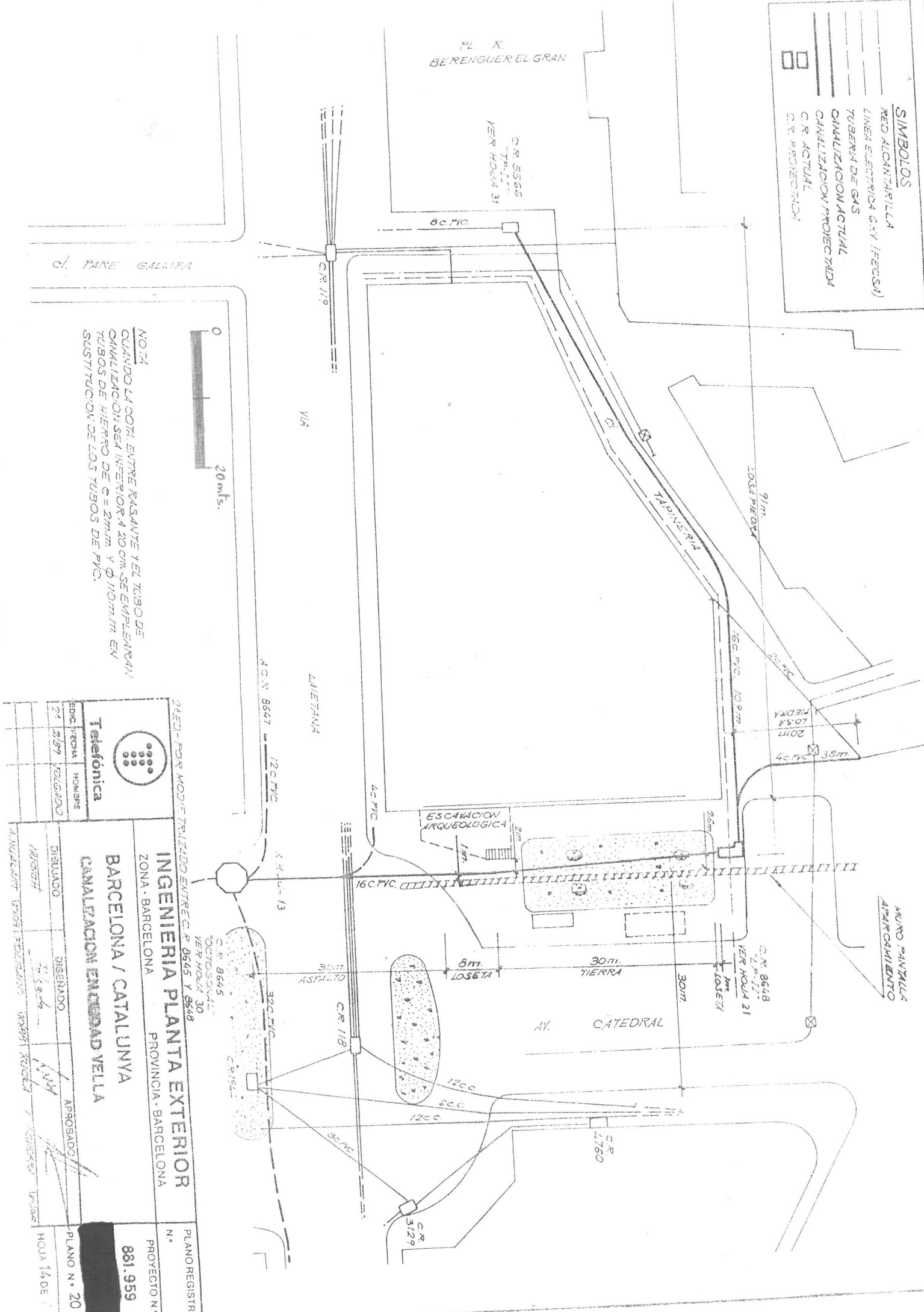
Abans de l'intervenció, la Compañia Telefónica va facilitar un plànol E: 1/500 a on s'indicava aproximadament la superfície afectada i la profunditat a la que arribarien els treballs a realitzar (Veure plànol 1).

La finalitat d'aquestes tasques consistia en l'enllac d'un seguit de conductors elèctrics existents en la cruïlla Avinguda Catedral/Via Laietana amb una cambra soterrània situada en la Placa Ramón Berenguer. Així era necessari obrir dues rases, l'una des de Via Laietana i l'altra des de la Placa Ramón Berenguer, que es creuarien en la confluència del carrer Tapineria amb la Avinguda Catedral, lloc a on estava prevista la construcció de una altra cambra soterrània. Les rases tindrien aproximadament 1 metre d'amplada i 1,5-2 metres de profunditat, i la cambra soterrània central una superfície de 4 per 4 metres i una profunditat compresa entre 4 i 5 metres.

Degut a que la zona afectada està considerada com a zona d'interès arqueològic, el Servei d'Activitats Arqueològiques de l'Excel·lentíssim - Ajuntament de Barcelona va poder tramitar i aconseguir la contratació - per part de la Compañia Telefónica d'un arqueòleg, a fi i efecte de complir les pertinents tasques de seguiment d'obres i documentació de les restes aparegudes.

SÍMBOLOS

- RED ALcantarilla
- LINEA ELÉCTRICA G.V. (FEGSA)
- TUBERÍA DE GAS
- CANALIZACIÓN PROYECTADA
- C.R. ACTUAL
- C.R. PROYECTADA

NOTA
 CUANDO LA COTA ENTRE PASANTE Y EL TUBO DE
 CANALIZACION SEA INFERIOR A 20 CM. SE EMPLEARÁN
 TUBOS DE HIERRO DE C=20mm. Y Ø 110mm. EN
 SUSTITUCION DE LOS TUBOS DE PVC.

2450.-POR MODIFICAZION ENTRE C.R. 8645 Y 8648

INGENIERIA PLANTA EXTERIOR
 ZONA - BARCELONA
 PROVINCIA - BARCELONA

BARCELONA / CATALUNYA
CANALIZACION ENTIDAD YELLA

PLANO REGISTRO N.º
 PROYECTO N.º
881.959

PLANO N.º 20
 HOJA 14 DE 17

Telefónica	
EDIC. FECHA	HOMBRE
24	1989
24	1989

DISEÑADO	APROBADO
AVRIGH	AVRIGH
AVRIGH	AVRIGH

FASES DE L'INTERVENCIÓ

La duració de l'intervenció va ser de 4 mesos, concretament des del 2 d'octubre de l'any 1.989 fins el 15 de febrer de l'any 1.990, període que va constar de 3 fases:

- 1^a: 2 d'octubre-11 d'octubre: Confecció d'un plànol general E: 1/50 - de les facanes dels edificis prop dels que s'hauria de realitzar la rasa per a l'instal·lació dels conductors elèctrics de la Compañia Telefónica. Tenint com a referència aquestes facanes, posteriorment, dins el plànol es situaria tant el contorn de la rasa - com les diferents estructures arqueològiques aparegudes.
- 2^a: 16 d'octubre-20 de gener: Seguiment arqueològic dels treballs - d'excavació duts a terme per la constructora Dumez-Copisa, amb - la documentació de les restes aparegudes.
- 3^a: 21 de gener-15 de febrer: Després de finalitzar l'activitat de - camp, procedirem a la confecció de la memòria de l'intervenció - arqueològica.

METODOLOGIA DEL SEGUIMENT

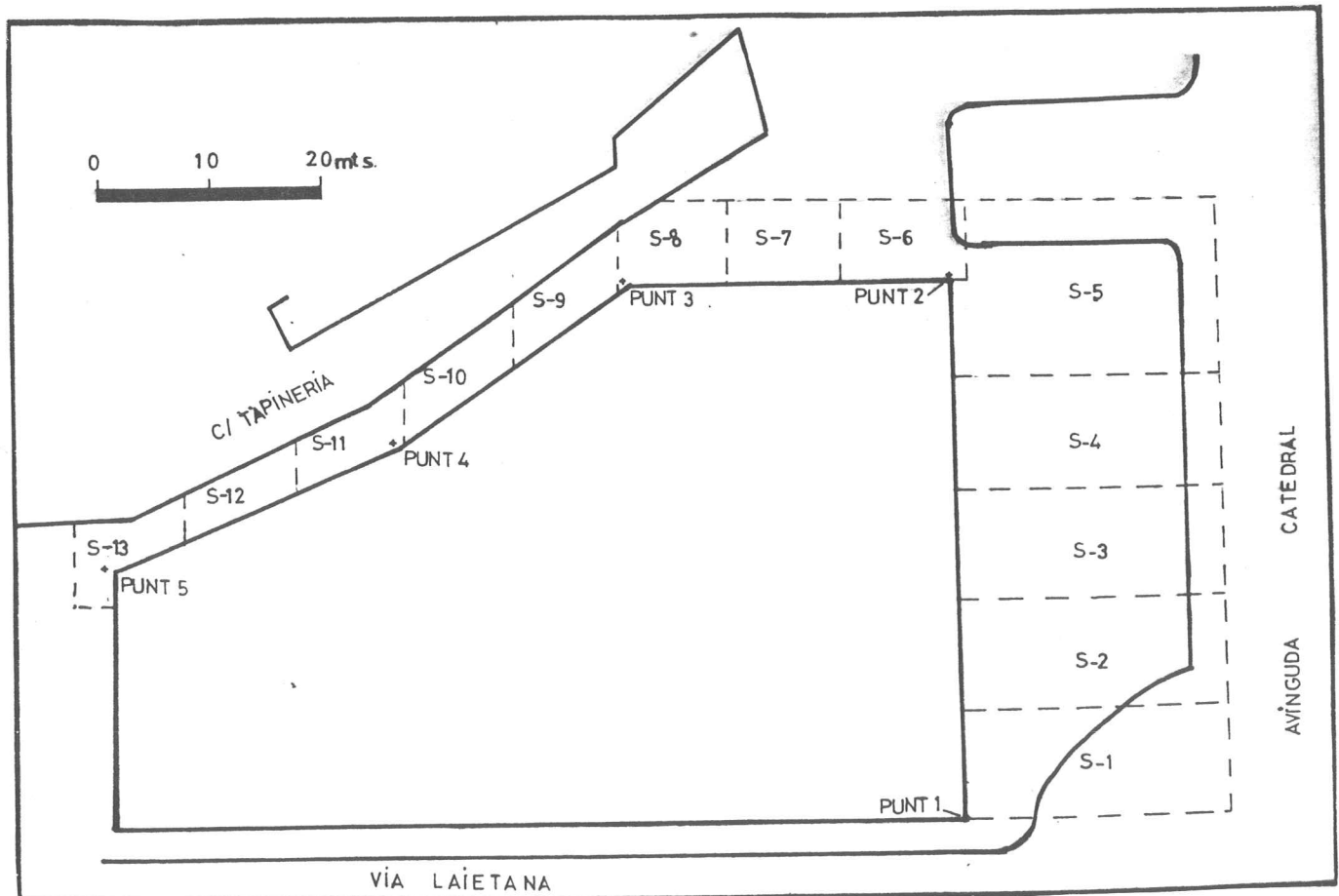
1- Planimetries

La configuració topogràfica de la zona afectada no aconsellava la creació d'un sistema de coordenades fixe, a causa de la longitud de les rases i els canvis d'orientació de les mateixes.

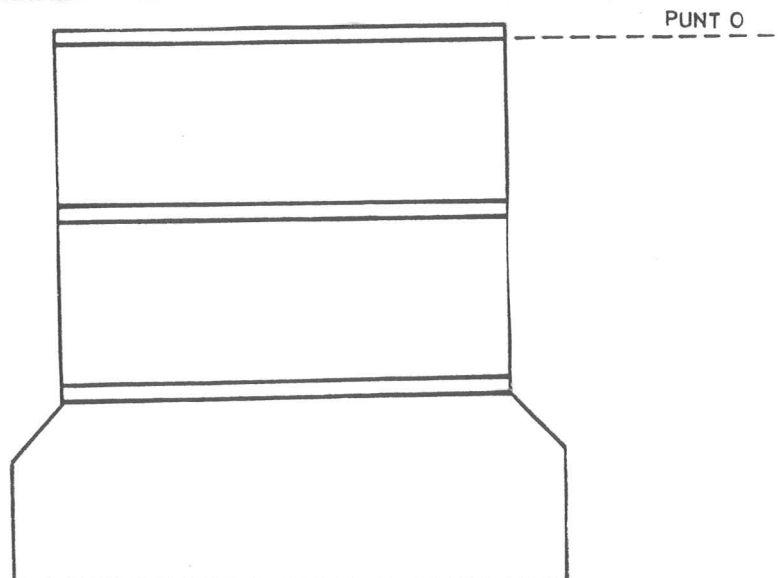
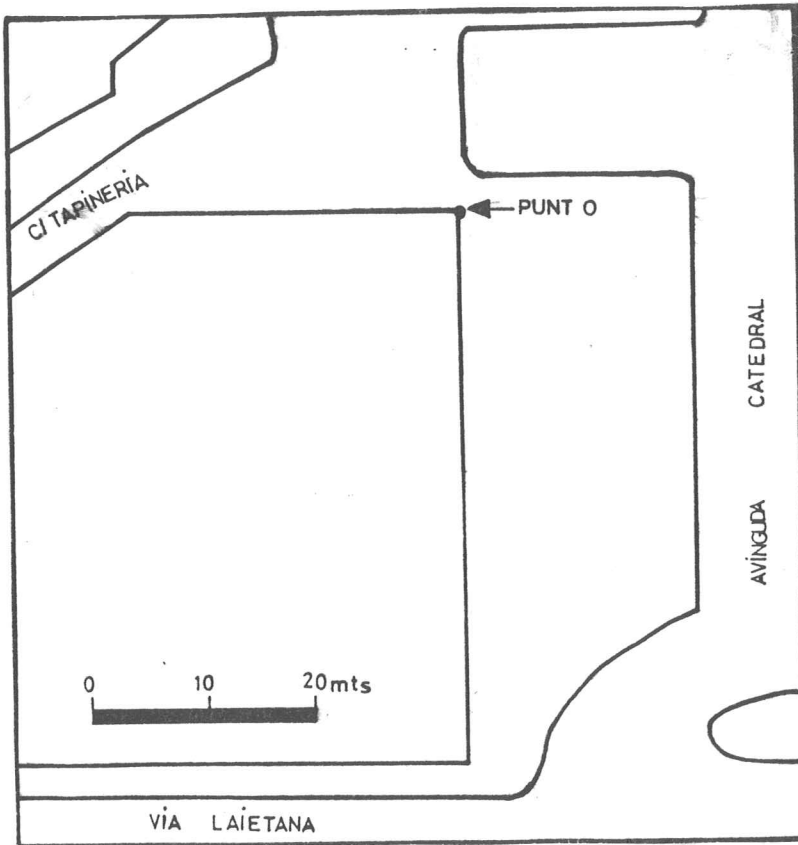
Per tant, varem decidir que la millor manera de situar planimètricament les troballes era dibuixar la línia de façana dels edificis existents al llarg del recorregut de la rasa.

Els molts entrants i sortints constituïrien sempre un punt de referència exacte i proper respecte als quals es situarien tant les troballes - com els diferents subsistemes planimètrics.

Bàsicament, el sistema principal de referència consta de 5 punts, en funció dels diferents canvis d'orientació. A partir del punt 1, la zona d'intervenció va ser dividida en sectors de 10 metres de llargada (Veure plànol 2).

Quant a les coordenades Z, dir que com a punt zero utilitzarem un dels encaixos de la façana de l'edifici situat en la cruïlla C/ Tapineria- Avinguda Catedral (Veure plànol 3 i figura 1).

Totes les cotes que apareixen als plànols 1:50 i 1:20 d'aquesta memòria van ser mesurades des d'aquest punt.

2- Registre d'unitats estratigràfiques

Aquest seguiment arqueològic s'ha centrat principalment en dues activitats:

- Vigilància dels treballs d'apertura de rases duts a terme per màquines i obrers.
- Documentació planimètrica i fotogràfica de les restes arqueològiques que llur desaparició era imminent.

Degut a les característiques del treball de l'empresa constructora, així com al conveni establert entre el Servei d'Activitats Arqueològiques i la Compañia Telefónica, en les tasques de seguiment no estava inclosa, - a priori, la realització d'una excavació sistemàtica de la zona afectada. Per tant, la nostra tasca va consistir en documentar les restes estructurales més significatives, no essent possible en la majoria dels casos assignar-les una cronologia determinada a causa de la manca de material associable a les mateixes.

Les diverses unitats estratigràfiques van ser situades planimètricament fotografiades i numerades segons l'ordre d'aparició a partir del número 1.

3- Procès de treball (Indicacions generals)

Un dels obstacles més greus per a assolir una visió global en planta de les estructures exhumades, va ser el sistema de treball desenvolupat per l'empresa constructora. L'utilització de maquinària com la retro-excavadora per l'apertura de la rasa implica que s'ha d'arribar a la cota desitjada a mida que la màquina avança; així, quan les restes apareixien en cotes superficials o intermitges, no hi havia més remei que documentar-les immediatament, encara sabent que l'unitat era més extensa, i a la fi de que la màquina pogués prosseguir el seu treball.

En alguns sectors, l'empresa constructora va tenir que minar el terreny per poder avançar. En aquests sectors la documentació no ha estat tot l'exacta que es pot desitjar, degut a les petites dimensions i inseguretat de -

mits túnels. (En el plànol E: 1/50, aquestes zones s'indiquen mitjançant línies discontinues).

En els sectors 1 i 2, la rasa afectava zones ja excavades en el decurs de les campanyes Catedral-1.989 i Rasa Claveguera-1.989, cobertes posteriorment. D'això, juntament amb l'escadussera profunditat de la rasa, condiciona el que no considerem necessària la situació planimètrica de la mateixa.

Així mateix, varem ser confeccionats dibuixos del tall de les zones considerades com de major importància. Concretament hi ha 4. El número 1, en el tall sud del sector 13; el 2 comprèn part del tall nord dels sectors 6 i 7; el 3, part del tall sud dels sectors 3 i 4 i el 4, part del tall sud dels sectors 4 i 5.

CONCLUSIONS PROVISIONALS

Com es pot derivar tant de la lectura dels plànols com del material descrit en els inventaris, la modernitat relativa de les estructures documentades es inqüestionable.

Amb l'excepció del sector 13 a on, a l'estrat 5, tallat per les estructures 3 i 4, van ésser documentats 13 fragments d'àmfora romana i un de Terra Sigillata Clara juntament amb dos fragments de ceràmica vidrada moderna, en la resta de les unitats, els materials ceràmics més antics, són les ceràmiques denominades de reflexes metàl·lics.

Quant a les estructures, en els sectors 3, 4 i 5, les unitats 42, - 45, 50, 55, 53 i 49, estan inutilitzades a partir del moment de formació de l'estrat 95, potent estrat d'anivellament general. Referint-nos a les cronologies de les mateixes, com a molt, podem dir que aquestes unitats, i més concretament les seves encimentacions, tallen estrats (per exemple el 64), amb material ceràmic consistent en fragments de ceràmica blava - catalana i ceràmica de reflexes metàl·lics. Els paviments estan coberts per l'estrat 95 que conté gran quantitat de material d'aquest segle.

Quant als paviments 1, 7 i 25, van ésser localitzats molt a prop del nivell del carrer actual. Estan coberts per l'estrat 71, estrat de runes amb material ceràmic pertanyent a aquest segle. Així mateix, trovem un rebliment similar al soterrani conformat per les unitats 10, 12 i 13, i al conformat per les unitats 19, 20 i 34.

Totes aquestes unitats dels sectors 6, 7 i 8, juntament amb els murs d'encimentació 21, 22 i 23 dels sectors 10 i 11 sembla que haguessin estat inutilitzats en el mateix moment, es a dir, amb motiu de la construcció de l'illa de cases actual, datable en la primera meitat d'aquest segle (les més modernes) i finals del segle XIX (les més antigues).

En el decurs de l'excavació, únicament tres unitats estratigràfiques ens permeten parlar d'una manera clara de l'existència d'una fase anterior als segles XIX-XVIII. Es tracta de les unitats 15, 30 i 33, corresponents a rebliments d'escombreres.

A l'unitat 30, l'element de datació més definitori es el conjunt integrat per materials de reflexes metàl·lics.

Les unitats 15 i 33 presenten un conjunt de material ceràmic format en els dos casos per materials datables dels dos tipus més coneguts: es tracta de ceràmiques de reflexes metàl·lics i de ceràmica blava catalana. En l'unitat 15, predominen clarament els primers, mentre que en l'unitat 33 predominen els segons. Aquests dos conjunts, es situarien cronològicament "grosso modo" en el segle XVII, essent les unitats 15 i 30 les més antigues i la 33 la més moderna.

LLISTAT D'UNITATS ESTRATIGRAFQUES

SECTOR 3

- 42 Mur de cimentació i volta d'una claveguera de grans dimensions, fets amb pedres sorrenques, maons i morter.
- 100 Estrat sorrenc sobre l'estrat 101.
- 101 Estrat que cobreix l'estructura 42. Argil·ls, de color marró clar.

SECTOR 4

- 43 Mur de cimentació, fet amb pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció SE-NO. Funciona amb les estructures de cimentació 45, 47 i 49 i amb els paviments 50 i 52.
- 44 Paviment de rajbles. Cobreix un paviment anterior (52). Funciona amb les estructures de cimentació 43, 47 i 49. En el seu extrem oest, està cobert pel paviment 53. És igual a l'unitat 50.
- 45 Mur de cimentació, fet amb pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció SE-NO. Funciona amb les unitats 43, 47 i 49 i amb els paviments 50 i 52.

SECTOR 5

- 1 Paviment de rajbles. Tallat per la rasa per la col·locació de la conducció de gas. Funciona amb el mur de cimentació 40.
- 2 Paviment de maons sota el paviment 1.
- 38 Mur de cimentació fet amb pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció SE-NO.
- 39 Arqueta de pedra i totxana; es sobreposa al mur 38.
- 40 Mur de cimentació fet amb pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció NE-SO. Funciona amb el paviment 1.
- 41 Parets i sòl d'un soterrani, fetes amb pedra i morter. El sòl és de maons.
- 47 Mur de cimentació fet amb pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció SE-NO. Funciona amb els murs de cimentació 43, 45 i 49, i amb els paviments 50 i 52.
- 48 Mur de cimentació, fet amb pedra sorrenca i morter. Cobert per l'estrat 64. Talla l'estrat 96.

- 49 Mur de cimentació fet amb pedra sorrenca, morter i maons. Funciona amb els murs de cimentació 43, 45 i 47, i amb els paviments 50, 52 i 53.
- 50 Paviment. És igual a l'unitat 44.
- 51 Preparació del paviment 50, consistent en una fina capa de morter.
- 52 Paviment de rajbles, sota la preparació del paviment 50.
- 53 Paviment de maons. Està delimitat per l'estructura 55. Funciona amb el mur de cimentació 49.
- 54 Preparació del paviment 53, consistent en una capa de sorra. Cobreix el paviment 50.
- 55 Murs de maons (l'un d'una filera i l'altre de dues), que delimiten el paviment 50. Cobreixen el paviment 50.
- 56 Rebliment de la rasa 58.
- 57 Paviment de maons i morter sota el paviment 52. Funciona amb les unitats 59 i 60.
- 58 Rasa feta a partir del paviment 57, amb la finalitat de l'instal·lació de les unitats 59 i 60.
- 59 Gerra d'emmagatzement situada dins l'àmbit conformat per la rasa 58.
- 60 Gerra d'emmagatzement situada dins l'àmbit conformat per la rasa 58.
- 61 Estrat argil·lós de color marró clar, sota el paviment 57. Tallat per la rasa 58.
- 62 Estrat de color negre, terrós, sota l'estrat 61. Tallat per la rasa 58.
- 63 Estrat argil·lós, compactat, sota l'estrat 62. Tallat per la rasa 58.
- 64 Estrat de color negre, poc compacte, sota l'estrat 63. Tallat per la rasa 58. Cobreix el mur 48.
- 95 Rebliment de runes, que cobreix els paviments 50 i 53, i els estrats 100 i 101.
- 96 Estrat d'argiles de color verd-marronès, compacte, tallat pel mur 49 i cobert per l'estrat 104.
- 97 Estrat d'argiles vermelles, compactes, tallades pel mur 47 i per la rasa 58.
- 98 Estrat de terres de color marró clar, cobert per 95. Tallat per 49.
- 99 ~~Nivell~~ Nivell hùmic corresponet al jardí preexistent a aquest sector.
- 104 Estrat sorrenc, sota l'estrat 98 i sobre l'estrat 96.

SECTORS 6,7, i 8.

- 65 Pavimentació del carrer actual.
- 66 Preparació de formigó del paviment 65.

SECTOR 6

- 7 Paviment de maons. Funciona amb el mur de cimentació 24. Cobert per 71.
- 8 Conducció d'aigua amb direcció N-S. Consta d'un mur fet amb pedra sorrenca, pedres i morter, dins del qual hi ha una canalització de ceràmica. Talla els estrats 79 i 80.
- 9 Estrat que hi ha sobre la conducció 8. Possiblement es tracta del reblliment de la rasa feta per l'instal·lació de una claveguera (73).
- 10 Mur de pedres, morter i maons, amb direcció N-S. La cara sud està enlluïda amb guix. La part superior d'aquesta cara, és atalussada i la part inferior és vertical. Talla els estrats 79 i 80. Funciona amb els murs 12 i 13, formant un soterrani.
- 11 Rebliment de runa, sota 66, que reomple l'àmbit conformat pels murs 10, 12 i 13. És igual a 77.
- 24 Mur de cimentació fet amb pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció N-S. Funciona amb el paviment 7.
- 25 Paviment de maons, sota 71.
- 26 Mur de pedra sorrenca i morter, sota el paviment 25. Tallat per 24.
- 27 Pou de planta quadrada, fet amb pedra sorrenca, morter i maons. Cobert per 81. Talla l'estrat 82.
- 28 Rebliment del pou 27, consistent en runes.
- 29 Pou de planta rectangular, fet amb pedra sorrenca i morter. Talla l'estrat 82. Cobert per 81.
- 30 Rebliment del pou 29.
- 31 Rebliment de fossa detràtica.
- 32 Materials procedents majoritàriament de l'escombrera 35, encara que a causa de haver sigut recollits fora de contexte, no podem assegurar que tot el material pertanyi a la mateixa.
- 33 Rebliment de l'escombrera 35.
- 35 Murs de pedra, morter i maons, en angle recte. Delimiten un àmbit rectangular reblert per 33.
- 36 Claveguera amb direcció N-S, feta amb maons. Cobreix el mur 37. Talla a 33. Té sis fileres verticals de maons, dos maons de cobertera i un de sòl.

- 37 Mur de cimentació fet amb pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció N-S. Cobert per la claveguera 36. Talla a 33. Cobreix el mur 46.
- 46 Mur de cimentació, fet amb pedra sorrenca, morter i maons amb direcció N-S. Cobert per 37. Talla a 33.
- 71 Estrat de runes sota 66. Cobreix 7 i 82.
- 73 Rasa feta per a l'instal·lació d'una claveguera. Talla els estrats 71, 79 i 82.
- 79 Estrat argil·lós de color negre. Sota 82 i tallat per 8.
- 80 Estrat argil·lós de color roig. Sota 79. Tallat per 8 i 10.
- 81 Estrat de preparació del paviment 7, format per terres marronoses i maons triturats.
- 82 Estrat de color roig, format per argiles molt compactades i pedres de gran tamany. Tallat per 27 i 73. Cobert per 71 i 81.

SECTORS 7 i 8

- 72 Estrat format per runes, similar al 71, sota 66. Tallat per 75. Cobreix 78, 74, 83, 90 i 93.

SECTOR 7

- 12 Mur de pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció E-W, que funciona amb els murs 10 i 12. Enlluït de guix en la cara E.
- 13 Mur de pedra sorrenca, morter i maons amb direcció N-S. Funciona amb els murs 10 i 12. Enlluït en la cara nord. Talla els estrats 78 i 76.
- 14 Conducció d'aigua amb direcció N-S, que forma part del rebliment de la rasa 74. Consta d'un mur fet de pedra sorrenca, morter i maons, dins del que hi ha una canalització de ceràmica.
- 15 Rebliment de l'escombrera 85.
- 16 Claveguera de maons. Talla a 15 i a 85.
- 69 Rasa feta per l'instal·lació d'un tub d'aigua. Talla la rasa 75. Coberta per 66.
- 70 Rasa feta per a l'instal·lació d'una conducció d'aigua.
- 74 Rasa feta per a l'instal·lació de la conducció 14. Coberta per 72. Talla a 78, 83 i 84.
- 75 Rasa feta per a l'instal·lació d'un conductor elèctric. Talla a 76 i 78. Coberta per 66. Tallada per 69.

- 76 Estrat argilòs, de color marró clar, amb moltes pedres. Tallat per 13, 65 i 69.
- 77 Rebliment de runes de l'àmbit delimitat pels murs 10, 12 i 13. Igual a 11.
- 78 Estrat de color marró clar, amb dendres i grans de dimensions variades. Tallat per 74, 75 i 76. Cobert per 72.
- 83 Estrat argilòs de color marró, amb cendres i pedres petites. Tallat per 74. Cobert per 72.
- 84 Estrat argilòs de color vermell, sota 83. Tallat per 74.
- 85 Murs de pedres sorrenques i morter, configurant una escombrera. Reblert per 15. Tallan els estrats 87, 88, 89 i 94. Tallats per 16 i 70.
- 87 Estrat sorrenc de color marró clar. Tallat per 85.
- 88 Estrat argilòs amb pedres, de color marró fosc. Sota 87. Tallat per 85.
- 89 Estrat argilòs molt compactat. Color gris-verdós fosc. Sota 88.
- 90 Estrat de cendres fines, sobre el sòl de la claveguera 91.
- 91 Sòl de maons, que forma part de l'estructura d'una claveguera.
- 92 Estrat de preparació del sòl de la claveguera 91.
- 93 Estrat argilòs de color negre, amb pedres petites. Sota 72 i 92. Tallat per 70.
- 94 Estrat argilòs de color marró verdós. Sota 93. Tallat per 85.

SECTOR 8

- 17 Estructura rectangular feta amb totxana i morter.
- 19 Mur de pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció N-S. Funciona amb els murs 20 i 34, configurant un soterrani.
- 20 Mur de pedra sorrenca, maons i morter, amb direcció N-S, que funciona amb 19 i 34.
- 34 Mur de pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció N-S. Funciona amb els murs 19 i 20.
- 67 Rasa feta per a l'instal·lació de les conduccions del gas i de l'aigua.

SECTOR 9

- 21 Mur fet amb pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció N-S.

SECTOR 10

- 22 Mur de cimentació fet amb pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció N-S.

SECTOR 11

23 Mur de cimentació fet amb pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció N-S.

SECTOR 13

- 3 Mur de cimentació fet amb pedra sorrenca, morter i maons, amb direcció N-S. Funciona amb el paviment 6. Talla a 4 i a 5.
- 4 Mur de cimentació fet amb pedra sorrenca i morter. Tallat pel mur 3. Talla a 5.
- 5 Estrat de color marró fosc. Tallat pels murs 3 i 4.
- 6 Paviment de maons. Funciona amb el mur de cimentació 3.
- 102 Estrat de runes sobre el paviment 6. Sota 66.